

Kształcenie i aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami. Programy wsparcia realizowane przez Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”¹

„W poznawaniu osób z niepełnosprawnością musimy myśleć przede wszystkim o tym, że sama wada nie tworzy istoty człowieka, a głębokość wady nie określa jego możliwości”².

Piotr Pawłowski

Streszczenie

Próba podjęcia walki na rzecz zmian jakości życia osób, które doznały uszczerbku na zdrowiu, niejednokrotnie wiąże się z trudem pokonywania barier mentalnych, strachu i wątpliwości środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz poczuciem zagubienia ich członków rodziny. Ma to, niestety, swoje odzwierciedlenie także w kształceniu i aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnościami, dlatego Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości” stworzyło programy wsparcia, które mają sprawić, by osoba niepełnosprawna nie musiała stale podkreślać i udowadniać swojego profesjonalizmu w pracy, a także, by wzrósł udział osób z dysfunkcjami w dotąd niedostępnych dla nich zawodach. Spełnienie tych warunków nieodłącznie wiąże się ze zdobywaniem kwalifikacji przez osoby z niepełnosprawnościami, dlatego jednym z zadań organizacji jest podniesienie świadomości społecznej o potrzebach wsparcia edukacji dla osób, które tego najbardziej wymagają. Wśród narzędzi temu służących znajdują się nie tylko uwagi dotyczące potrzeby konkretnych zmian, ale również wskazanie dobrych praktyk wspomagających proces kształcenia niepełnosprawnych studentów. Stowarzyszenie, tworząc projekty, w których udział biorą osoby pełniące ważne z punktu widzenia osób z niepełnosprawnościami funkcje, przyczynia się przede wszystkim do przełamania u nich stereotypu niezaradnej osoby niepełnosprawnej oraz próbuje uświadomić swoim odbiorcom częste, choć również nieświadome, tworzenie barier przez władze uczelni.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, edukacja, uczelnie wyższe, aktywizacja zawodowa, komunikacja, Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”

**Education and vocational activation of persons with disabilities.
Support programs implemented by the Your New Opportunities Association**

Abstract

An attempt to take the fight to change the quality of life of persons who have suffered from health impairment, often involves difficulties in overcoming mental barriers, fear and doubts about the environment of persons with disabilities and insecurity among their family members. Unfortunately, this is also reflected in the education and vocational activation of young people with disabilities. That is why the Your New Opportunities Association created support programs, so that the disabled person does not have to constantly emphasize and prove his or her professionalism at work, and to increase participation of persons with disabilities in professions inaccessible for them so far. The fulfillment of these conditions is intrinsically associated with gaining qualifications by persons with disabilities. That is why, one of the tasks of the organization is to raise public awareness about the needs to support education for people who need it the most. Among the tools for that, there are not only comments on the needs for specific changes, but also identification of good practices to support the educational process of disabled students. By creating projects involving persons holding important functions from the point of view of persons with disabilities, the association contributes primarily to breaking the stereotypes of disabled person - helpless and tries to make its receivers be aware of the common and unaware creating of barriers by the university authorities.

Key words: disability, education, universities, vocational activation, communication, Your New Opportunities Association

Wstęp

Ustawa Prawo o Szkolnictwie Wyższym nakłada na uczelnie obowiązek wspierania studentów i doktorantów z niepełnosprawnością, lecz nie daje konkretnych wytycznych, które mówiłyby, w jaki sposób mają to uczynić³. Dodatkowym problemem jest brak pełnego obrazu dostępności ze strony uczelni, który niejednokrotnie odsuwa osobę z niepełnosprawnością od decyzji o podjęciu studiów. Decyzja ta może rzutować na jakość życia osób z różnymi dysfunkcjami. Brak komunikacji między uczelnią a osobami niepełnosprawnymi jest powodem, dla którego większość osób o obniżonej sprawności rezygnuje z podjęcia studiów lub wycofuje się jeszcze w trakcie ich trwania. Kształcenie na poziomie wyższym jest niezbędne do znalezienia satysfakcjonującego zatrudnienia, a to właśnie praca i wykonywany zawód stanowią najważniejszy czynnik w życiu każdej jednostki. Zdaniem Bernadety Szczupał, „[...] praca jest źródłem dochodów, organizacji czasu, zadowolenia i samorealizacji [...], zawód natomiast jest źródłem poczucia tożsamości, poczucia jakości życia, identyfikacji z określoną rolą społeczną”⁴. Jak dalej twierdzi autorka, osoby z niepełnosprawnościami szczególnie odczuwają zarówno pozytywne oddziaływanie pracy, jak i negatywne skutki jej nieposiadania, ponieważ problem zatrudniania osób z różnymi dysfunkcjami na otwartym rynku pracy ma związek z zasadą integracji tych osób z wszystkimi ludźmi, jak również rolą, jaką odgrywa

w tym procesie praca⁵. Praca jest rekompensatą ograniczeń wynikających z niepełnosprawności oraz podstawą rehabilitacji osób nią dotkniętych.

W Polsce istnieje wiele organizacji, które zajmują się wsparciem zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, ale tylko jedna z nich łączy zarówno kształcenie na poziomie wyższym, jak i dalszą aktywizację zawodową. Wrocławskie Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”⁶ stworzyło sieć programów „Kariera bez Barrier” (obecnie „Centrum Wsparcia Edukacyjno-Zawodowego”), „Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych” oraz „Świadoma Kadra”, które formułują indywidualne, dostosowane do potrzeb osoby z niepełnosprawnościami wsparcie, pozwalające ujawnić potencjał beneficjenta do efektywnego kształcenia oraz dalszego zatrudnienia, jak również przygotowują kadre akademicką do przyjęcia na studia młodzieży z niepełnosprawnościami.

Projekt „Kariera bez Barrier”

Rehabilitacja zawodowa młodych osób z różnymi dysfunkcjami jest nie lada wyzwaniem dla wszystkich organizacji zajmujących się tematem niepełnosprawności. Szczególnie trudno jest cokolwiek stworzyć, gdy wokół istnieje mur niepewności, strachu i bezsilności ludzi dotkniętych ciężkimi schorzeniami. Doświadczenia Stowarzyszenia „Twoje nowe możliwości” w działaniach aktywizujących w latach 2009, 2010 i 2011 pokazują, że często dla młodych osób niepełnosprawność stanowi dodatkowe obciążenie psychiczne, co ma znaczny wpływ na niski poziom samooceny, a także brak motywacji i akceptacji samego siebie, przede wszystkim bycia „innym”⁷. Niewątpliwym skutkiem dla tych osób jest poczucie ograniczonych szans na udane życie, w tym również możliwości kształcenia i rozwoju zawodowego. Zdaniem Martiny Lani-Bayle, posiadanie statusu ucznia lub studenta pozostaje na stałe w świadomości jednostki, ponieważ każda osoba podlegająca procesowi kształcenia (pomijając jej sprawność psychofizyczną) posiada wiele różnych doświadczeń edukacyjnych. Mogą być one wyrażane pozytywnymi lub negatywnymi emocjami, jednak – co najważniejsze – mają wpływ na to, co o sobie myśli osoba z niepełnosprawnością, jaki wykonuje zawód oraz jakie ma dalsze plany życiowe⁸. Istotę edukacji osób z niepełnosprawnościami dostrzegła również Małgorzata Bilewicz w publikacji pt. *Edukacja jako wyznacznik jakości życia osób niepełnosprawnych. Studium pedagogiczne na tle gwarancji prawnych*. Według autorki, kształcenie osób o obniżonej funkcjonalności to inaczej system przedsięwzięć „dydaktyczno-wychowawczych, uwzględniających potrzeby i indywidualne możliwości tychże osób”. To sprawia, że osoby o różnych dysfunkcjach mogą zdobyć informacje i umiejętności, które pozwolą im funkcjonować na różnych płaszczyznach: społecznej, rodzinnej i zawodowej. Ponadto system ten, jak udowodniono, ułatwia adaptację w środowisku, wspomaga rozwój osobisty oraz przełamuje bariery psychologiczne⁹. Stowarzyszenie wskazuje również na problem w postaci danych GUS o *Aktywności ekonomicznej*

ludności Polski w III kwartale 2011 roku, z których wynika, że poziom aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami posiadających wyższe wykształcenie jest dwa razy wyższy od poziomu aktywności zawodowej tej samej grupy ze średnim wykształceniem¹⁰. Jak wskazuje wrocławska organizacja, skutkiem tych wyżej wymienionych problemów jest niski wskaźnik aktywności zawodowej oraz wysoka stopa bezrobocia wśród osób o obniżonej funkcjonalności, zwłaszcza, że – jak pokazują badania GUS – ponad 60% niepełnosprawnych absolwentów uczelni wyższych jest nieaktywnych zawodowo, tzn. nie mają pracy oraz jej nie poszukują¹¹. Wniosek stąd, że promocja edukacji na poziomie wyższym wśród osób z niepełnosprawnościami znacznie zwiększa szanse na ich zatrudnienie.

Wieloletnie doświadczenie Stowarzyszenia dowodzi, iż poradnictwo edukacyjno-zawodowe jest kluczowym elementem rehabilitacji zawodowej, dlatego organizacja stworzyła projekt „Kariera bez Barrier”, w ramach którego kandydaci na studia, studenci oraz absolwenci z niepełnosprawnościami mieli zapewniony dostęp do profesjonalnego wsparcia świadczonego przez wykwalifikowanego doradcę zawodowego oraz współpracujących ekspertów, a także wsparcia psychologicznego w postaci sesji coachingowych. Wybierając takie metody pomocy, Stowarzyszenie zwróciło szczególną uwagę na konkretne dysfunkcje osoby z niepełnosprawnością, kandydującej na studia lub wchodzącej na rynek pracy, przede wszystkim uzmysłowienia jej szans i zagrożeń związanych z podjęciem takiej decyzji. Takie podejście w projekcie „Kariera bez Barrier” pozwoliło każdej osobie z niepełnosprawnością urzeczywistnić swoje możliwości w dostępie do kształcenia oraz podjąć kroki do osiągnięcia maksimum rozwoju osobistego i zawodowego. To, jak twierdzi Grzegorz Szumski, pozwala odejść od paternalistycznego nastawienia, według którego osoby z niepełnosprawnościami posiadają wyraźnie zminimalizowaną zdolność kształtowania własnego losu¹². Dlatego w ramach projektu młode osoby z niepełnosprawnościami mogły samodzielnie zdecydować o planowaniu swojej ścieżki edukacyjnej, wsparciu procesu studiowania, udzieleniu porad z zakresu rynku pracy oraz wsparciu coachingowym.

Poradnictwo edukacyjno-zawodowe to dla młodych osób z niepełnosprawnościami szansa na umiejętne zaplanowanie ścieżki kariery zawodowej, które realne jest za sprawą poznania aktualnych możliwości edukacyjnych kandydata. Jak twierdzą przedstawiciele Stowarzyszenia, „[...] najlepszą drogą do znalezienia pracy jest rozwój umiejętności, zdobycie kwalifikacji, wiedzy o rynku pracy, a także identyfikacja mocnych stron oraz barier wpływających z niepełnosprawności”¹³. W ramach projektu zostało udzielone wsparcie w wyborze prawidłowego profilu kształcenia, uwzględniającego umiejętności i predyspozycje zawodowe oraz problemy zdrowotne beneficjenta, wynikające z jego niepełnosprawności. Dla studentów i absolwentów przewidziane były również indywidualne konsultacje związane z tematem przyszłej kariery i jej rozwoju oraz sytuacji na rynku pracy, uwzględniającej indywidualne potrzeby i możliwości kandydata. Dodatkowym

narzędziem wsparcia młodych osób z niepełnosprawnościami były informacje na temat działalności i inicjatyw różnych organizacji pozarządowych (m.in. oferowane szkolenia, oferty praktyk i oferty pracy). Dla każdej z osób biorących udział w projekcie został opracowany Indywidualny Plan Działania (IPD), który zawierał: predyspozycje zawodowe beneficjenta; jego słabe i mocne strony; określenie jego zdolności i wiedzy do wyznaczania celów zawodowych; zidentyfikowanie barier wynikających z problemów zdrowotnych; plan efektywnego wykorzystania czasu studiów oraz, wspomnianą już, propozycję szkoleń, z których może skorzystać osoba z niepełnosprawnością¹⁴. Z kolei wsparcie coachingowe odnosi się do aktywizacji młodych osób z niepełnosprawnościami, które wymagają wsparcia psychologicznego, w szczególności w przełamywaniu barier mentalnych, podwyższeniu samooceny, a także odkryciu celów i ambicji, które często bywają nieświadomione. Celem tych działań było także wykształcenie u osoby o obniżonej funkcjonalności potrzeby odpowiedzialności za podejmowane działania. Coach to osoba, która pomaga niepełnosprawnemu kandydatowi odkryć jego prawdziwe pragnienia. Sesje, które zostały przeprowadzone w projekcie, pełniły funkcję uzupełniającą dla poradnictwa edukacyjno-zawodowego¹⁵.

Ze sprawozdania dotyczącego projektu „Kariera bez Barrier” z 2012 i 2013 r. wynika, że założone cele projektu, zarówno długoterminowe, jak i krótkoterminowe, zostały osiągnięte. Dowodem tego sukcesu było przeprowadzenie spotkań z uczniami szkół ponadgimnazjalnych, gdzie informowano ich o obecnych możliwościach studiowania i formach wsparcia studentów na uczelniach wyższych oraz spotkań konsultacyjnych z poradnictwa zawodowego, które przyczyniły się do zwiększenia umiejętności i wiedzy dotyczącej metod poszukiwania zatrudnienia, a także prób odnalezienia się na otwartym rynku pracy. Spotkania z doradcami zawodowymi, psychologami i pedagogami pozwoliły beneficjentom projektu właściwie ukierunkować ich przyszłe plany związane z kształceniem i karierą zawodową. Podczas trwania „Kariery bez Barrier” uczniowie z niepełnosprawnościami mieli możliwość dokonania analizy swojego potencjału edukacyjno-zawodowego oraz skonstruowania z pomocą doradcy zawodowego szczegółowego planu dalszej drogi edukacyjnej¹⁶.

Z kolei starsi uczestnicy projektu: studenci i absolwenci, mieli okazję skonfrontować ze specjalistą swoje dotychczasowe wybory i plany kształcenia. Ponadto opracowywali przyszłe cele edukacyjno-zawodowe na podstawie swojego potencjału oraz niepełnosprawności, jaką posiadają. Coaching, który był ostatnim elementem projektu, przyczynił się do wzrostu motywacji oraz poziomu samooceny uczestników projektu. Sukces projektu tworzą dane, które pokazują, że w 2013 r. w konsultacjach z poradnictwa edukacyjno-zawodowego udział wzięło 84. beneficjentów posiadających orzeczenia o lekkim, umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności. Taka sama liczba uczestników skorzystała z sesji coachingowych, natomiast z grupowego poradnictwa edukacyjno-zawodowego

skorzystały łącznie 42 osoby¹⁷. Jednakże ważniejsza od danych była satysfakcja osób biorących udział w szkoleniach – przede wszystkim zmiana poziomu jakości ich życia za sprawą podniesionej motywacji i zapału do dalszej nauki i aktywizacji zawodowej.

Powodzenie projektu „Kariera bez Barrier” zdecydowało o kontynuowaniu tego rodzaju wsparcia dla kształcących się osób z niepełnosprawnościami, jedynie rozszerzając go o dodatkowe elementy rehabilitacji. Tak powstało „Centrum Wsparcia Edukacyjno-Zawodowego”, którego podstawowym celem jest zwiększenie samodzielności osób posiadających stopień niepełnosprawności. Projekt składa się z kilkunastu form wsparcia: od indywidualnych po grupowe, skierowanych do młodych osób o różnych dysfunkcjach. Wsparcie dotyczy czterech głównych zakresów: poradnictwa edukacyjno-zawodowego, wsparcia coachingowego, treningu aktywności społecznej oraz warsztatów interpersonalnych. Każda z tych form wsparcia ma za zadanie podnieść samodzielność osób niepełnosprawnych, która wpłynie na ich edukację oraz aktywizację zawodową¹⁸. Stowarzyszenie położyło nacisk, by każdy z uczestników projektu z pomocą pracownika placówki opracował IPD, którego założeniem jest, że „[...] oczekiwania jednej osoby nie muszą równać się z tymi, którymi charakteryzuje się druga osoba”. Tym samym IPD zakłada podejście indywidualne, które pozwoli zmaksymalizować korzyści odnoszone przez uczestnika projektu w trakcie jego realizacji¹⁹.

Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości” zaprosiło do wzięcia udziału w projekcie uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz studentów, w wieku 16–35 lat, o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. Wybór grup wiekowych jest odpowiedzią na dane, zebrane przez organizację, które mówią, że kontynuowanie nauki na poziomie wyższym wyraźnie zwiększa takie wskaźniki, jak: aktywność zawodowa, współczynnik zatrudnienia oraz stopa bezrobocia. Dla przykładu, aktywność zawodowa dla osób z niepełnosprawnościami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wynosi 15,8%, natomiast dla osób z wyższym wykształceniem znajduje się na poziomie 33,7%. Zaś stopa bezrobocia dla osób z niepełnosprawnościami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym to 21,4%, a z wyższym – 10,1%²⁰. Doświadczenia organizacji wskazują, że przyczyną tego zjawiska jest niski poziom motywacji oraz obawa przed stawianiem czoła trudnościom wynikającym z braku samodzielności oraz kompetencji społecznych. Ponadto Instytut Spraw Społecznych, badając osoby z niepełnosprawnościami, wykazał główne deficyty w postaci niskiej oceny własnej wartości. W badaniu „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011” GUS pokazuje, że blisko 68% uczniów o szczególnych potrzebach edukacyjnych uczęszczało do ośrodków szkolno-wychowawczych²¹. Zdaniem Stowarzyszenia, funkcjonowanie w miejscu stworzonym wyłącznie dla osób z niepełnosprawnościami wyraźnie opóźnia procesy socjalizacji oraz powoduje problemy w komunikacji z otoczeniem²². Jak uważa Beata Kozyra, znajomość podstawowych założeń poprawnej

komunikacji, jak i sama sztuka porozumiewania się, jest główną umiejętnością życiową, która ma niebagatelne znaczenie dla naszego życia rodzinnego, towarzyskiego i zawodowego²³.

Filarami projektu „Centrum Wsparcia Edukacyjno-Zawodowego” są indywidualne poradnictwo edukacyjno-zawodowe oraz sesje coachingowe. Poradnictwo obejmuje proces wsparcia, podczas którego beneficjent projektu wyznacza cele edukacyjno-zawodowe, zdobywa niezbędną wiedzę oraz rozwija kompetencje, a także pracuje nad zrozumieniem samego siebie. Stowarzyszenie zadbało także o kwestie związane z komunikacją interpersonalną, to znaczy kształtowanie jej przez uczestnika projektu. W takim rozumieniu poradnictwo edukacyjno-zawodowe dla młodych osób z niepełnosprawnościami „[...] jest procesem ujmującym daną jednostkę całościowo, czyli prowadząc ją do rozwoju pozwala jej na uzyskanie samodzielności, niezależności oraz takich umiejętności zawodowych i społecznych, które są niezbędne do codziennego życia”²⁴. Poradnictwo edukacyjno-zawodowe jest ważnym elementem wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, ponieważ osoby te mają zawężone możliwości edukacyjne i zawodowe. Dodatkowo osoby te często narażone są na duży wysiłek oraz stres związany z pokonywaniem barier społecznych, psychicznych i fizycznych. Według Marii Czerepaniak-Walczak, „[...] doradztwo jest procesem społecznym, który przebiega w interakcji dwupodmiotowej”. Jego wyróżnikami są: „dobrowolność, dialog, spotkanie podmiotów, prowadzące do zmiany w każdym z nich i w ich położeniu”²⁵. Z kolei coaching jest formą rehabilitacji szczególnie skierowaną do osób po wypadkach i urazach. W zaproponowanej przez *International Coaching Federation* definicji coaching traktowany jest jako interaktywny proces, który pomaga organizacjom lub pojedynczym osobom przyspieszyć tempo rozwoju oraz polepszyć jego efekty. Coachowie pomagają ludziom poprawić ich osiągnięcia oraz podnieść jakość życia²⁶. Wszystkie z wymienionych elementów rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami tworzą łańcuch działań niezbędnych do podjęcia nauki przez osobę z niepełnosprawnością oraz zdobycia przez nią satysfakcjonującej pracy. Jednak, by było to możliwe, należy przekonać osoby z różnymi dysfunkcjami o ich możliwościach, o wsparciu, na jakie mogą liczyć oraz przede wszystkim o efektach, jakie daje kształcenie na poziomie wyższym oraz jego wpływie na jakość życia. Jak zauważa Grażyna Kwaśniewska, „[...] powszechny dostęp osób niepełnosprawnych do edukacji na poziomie wyższym nie jest przywilejem wybranej grupy, lecz jednym z podstawowych warunków umożliwiających życiowy sukces”. Tworzy również możliwości implementacji haseł integracji oraz samorealizacji w warunkach szkoły wyższej²⁷.

Projekt „Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych”

Polski Kodeks Pracy w nowelizacji z 2003 r. wprowadza rozdział „Równe traktowanie w zatrudnieniu”, nakładający na pracodawców nakaz równego

traktowania i zakaz dyskryminacji w zatrudnieniu ze względu na przekonania, pochodzenie oraz niepełnosprawność²⁸. To oznacza, że każdy człowiek ma prawo do kształcenia i pracy, również osoba niewidoma. Jednak, jak się okazuje – rzeczywistość bywa inna. Wiele spośród osób z dysfunkcjami wzroku ma problemy ze znalezieniem zatrudnienia, dlatego większość z nich skazana jest na bezrobocie. Prawo obywateli do pracy jest zawarte w szeregu dokumentów, zarówno tych przyjętych przez organizacje międzynarodowe, jak i ustanowionych w poszczególnych państwach. Możliwości podjęcia pracy przez osoby z dysfunkcjami wzroku sprowadzają się do ich stanu zdrowia oraz pomocnych dla nich narzędzi. Z medycznego punktu widzenia osoby niewidome można podzielić na dwie podstawowe grupy. Są to osoby zupełnie niewidome, u których „[...] czynności wzrokowe zostały całkowicie zniesione i które nie reagują na żadne bodźce wzrokowe. Wyjątek w tym przypadku stanowią osoby, które zachowały tzw. poczucie światła (potrafią rozróżnić pory dnia) oraz osoby szczątkowo widzące, czyli osoby z resztkami wzroku (ostrość wzroku do 0,05). Wprawdzie osoby te zachowały ślady wzroku, jednak nie przedstawia on większej wartości poznawczej i należy oceniać go wyłącznie indywidualnie. Jest to jedynie 5% normalnej ostrości”²⁹. Jednak dla celów aktywizacji zawodowej stosuje się funkcjonalną definicję wzroku, o charakterze praktycznym. W tym przypadku niewidomymi określa się osoby, które w wykonywaniu pracy zawodowej stosują tzw. „techniki bezwzrokowe lub alternatywne”, czyli oparte na pozostałych zmysłach. Ich możliwości kompensacyjne pozwalają na opanowanie i wykonywanie większości zadań bez udziału wzroku³⁰. Oprócz tych możliwości istnieją również inne, oparte na technologii i alfabecie brajla, które pozwalają osobom z dysfunkcjami wzroku kontynuować naukę na poziomie wyższym oraz znaleźć zatrudnienie.

Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości” stworzyło projekt „Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych”, którego celem jest „[...] podniesienie samodzielności osób niewidomych i słabowidzących, która wpłynie zarówno na ich aktywność społeczną jak i zawodową, a przede wszystkim umożliwi samodzielne kontynuowanie nauki na poziomie wyższym”³¹. Dla osób z dysfunkcjami wzroku, funkcjonowanie na poszczególnych płaszczyznach życia jest ściśle związane z otoczeniem. Niemniej, zdaniem Stanisławy Byry i Beaty Mazur, „[...] ich rola uzależniona jest od mechanizmów odbioru cechujących osobę niepełnosprawną, czyli od jej potrzeb, oczekiwań [...]”³². Z pomocą tego projektu, osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi mogą zdobyć nowe umiejętności, udoskonalić lub rozwinąć te już częściowo posiadane oraz dostosować poziom swojej samodzielności do zmieniającej się sytuacji życiowej. Według zebranych przez Stowarzyszenie danych, na Dolnym Śląsku w szkołach ponadgimnazjalnych uczy się ok. 80. uczniów niedowidzących i niewidomych oraz 250. na uczelniach wyższych³³. Dzięki zastosowaniu form wsparcia, osoby biorące udział w projekcie mają możliwość nauczania się posługiwania notacją brajlowską w takim stopniu, który

pozwole na kontynuowanie edukacji na poziomie wyższym. Posługiwanie się notacją pozwoli dodatkowo pojąć zasady korzystania z materiałów technicznych, niezbędnych na studiach. Powszechnie sądzi się, że brajl otworzył niewidomym okno na świat, dlatego nie ulega wątpliwości, że jego dobra znajomość jest niezbędna do robienia notatek, uczenia się języków obcych, matematyki czy geometrii. „Pismo to stworzyło niewidomym szansę zdobywania wiedzy i po dziś dzień ogromnie przyczynia się do ich awansu społecznego”³⁴. Stowarzyszenie zwraca uwagę, że na przestrzeni ostatnich kilku lat wyraźnie zmniejszyła się liczba osób posługujących się alfabetem brajla, czego przyczyną jest rozwój i produkcja sprzętu elektronicznego. Marek Kalbarczyk i Jan Omieciński w książce *Brajłowska notacja matematyczna. Jak to zapisać, a jak odczytać?* zauważyli, że różnorodność powstałych urządzeń i programów, zamiast pomagać – utrudnia przygotowania do nauki i pracy. Jednak wśród nich jest kilka, które mają zbawienne znaczenie dla osób niewidomych, ponieważ pełnią one funkcję interfejsu pomiędzy urządzeniem a człowiekiem. Według autorów „udostępnienie komputerów oprzyrządowanych w syntezałory mowy, brajłowskie notatniki, monitory i drukarki” stanowi nadzieję na przyszłość dla wszystkich osób z dysfunkcjami wzroku planujących rozpocząć swoją przygodę ze studiowaniem lub chcących podjąć pracę³⁵. Tym samym z pomocą projektu „Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych” organizacja chce zachęcić osoby niewidome i słabowidzące do korzystania z tych sprzętów, ale równocześnie chce podkreślić nieocenione zasługi brajla. Według TNM-u osoby widzące również korzystają z komputerów i magnetofonów, ale nie rezygnują z posługiwania się zwykłym pismem. „Elektronika poszerza możliwości zdobywania informacji i wiedzy, ale nie rozwiązuje problemów związanych z pisaniem i czytaniem”³⁶. Niewystarczające opanowanie umiejętności czytania i pisania brajlem bez wątpienia ma wpływ na funkcjonowanie i radzenie sobie osoby niewidomej w domu, na uczelni czy w pracy. Jak już wcześniej wspomniano, dla Stowarzyszenia najważniejsze jest kształcenie osób z niepełnosprawnościami, więc aby uczniowie i studenci z dysfunkcjami wzroku mieli możliwość dalszej edukacji, należy zapewnić im swobodny dostęp do wszelkich podręczników i pomocy dydaktycznych, w formatach dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb. Według zasad równego traktowania, nieprawidłowe zaopatrzenie uczniów z niepełnosprawnościami, szczególnie o dysfunkcjach wzroku, zwłaszcza w odpowiednie podręczniki i sprzęt specjalistyczny, jest w chwili obecnej jednym z najważniejszych i głównych powodów wykluczenia młodych osób z niepełnosprawnościami z pełnego uczestnictwa w procesie dydaktycznym. Powodem takiego stanu rzeczy jest „brak systemowych rozwiązań zapewniających właściwy dobór oraz wyposażenie w dostosowane pomoce dydaktyczne [...]”³⁷. Z przeprowadzonych przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego badań wynika, że studenci niewidomi i słabowidzący uskarżają się na: brak specjalistycznego sprzętu komputerowego dla osób z dysfunkcjami wzroku;

niewystarczający poziom dostępności podręczników (postać elektroniczna lub brajlowska); niezrozumienie i brak współpracy z prowadzącymi zajęcia (np. niezyskanie zgody na nagrywanie) oraz trudności w ćwiczeniach³⁸. Wsparcie, które oferuje w ramach tego projektu Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”, należy do rzadkich, ponieważ dotąd większość kończących szkoły ponadgimnazjalne osób była zdana wyłącznie sama na siebie i zazwyczaj rezygnowała z kontynuacji kształcenia. Tym samym organizacja chce przekonać osoby z dysfunkcjami wzroku, że wykształcenie wciąż jest najistotniejszym kluczem do sukcesu. Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych pokazuje, że do rehabilitacji osób niewidomych i słabowidzących muszą przyczynić się wszyscy, by wydała wartościowe owoce. Wszyscy muszą zdać sobie sprawę, że osoby o dysfunkcjach wzroku chcą normalnie żyć, chodzić do szkół, studiować, mieć pracę i założyć rodzinę. Aby mogli to osiągnąć, potrzebują dostępu do przyrządów, za pomocą których mogą wykonywać wiele czynności bez względu na stopień uszkodzenia wzroku³⁹.

Projekt „Świadoma kadra”

Promowanie wśród młodych osób z niepełnosprawnościami możliwości i potrzeby podjęcia nauki na poziomie wyższym zaczyna się od odpowiednio przygotowanej kadry pedagogicznej w szkołach ponadgimnazjalnych, kadry wykładowców akademickich oraz pracowników administracyjnych uczelni wyższych. Doświadczenia Stowarzyszenia „Twoje nowe możliwości” pokazują, że w ogólnodostępnych szkołach panuje niski poziom wiedzy na temat niepełnosprawności. Zarówno nauczyciele, jak i pracownicy administracyjni szkół, często nie mają pojęcia o możliwościach rozwoju, wsparcia, jakie oferują organizacje pozarządowe, PFRON oraz jakie są dostosowania uczelni do osób z niepełnosprawnościami, ponieważ kwestie te są pominięte w standardowych programach kształcenia pedagogicznego⁴⁰. Najczęstszym problemem osób z niepełnosprawnościami jest ich brak porozumienia z wykładowcami. Ograniczona wiedza kadr to wynik ich sporadycznych doświadczeń w kontaktach z osobami niepełnosprawnymi, których wśród studentów, jak wynika z przytoczonych badań GUS, jest jedynie 1,5%. „Twoje nowe możliwości” zwraca również uwagę, że brak wiedzy o ON to nie tylko problem kadry akademickiej, ale również personelu dziekanatów. Ich nieznajomość dotycząca rodzajów niepełnosprawności i wynikających z nich ograniczeń jest powodem, dla którego studenci o różnych dysfunkcjach nie mogą liczyć na potrzebne im wsparcie w realizacji studiów. Przedstawione wyżej problemy były powodem, dla którego powstał projekt „Świadoma kadra” – szkolenia dla kadr szkół ponadgimnazjalnych i kadr akademickich, zrealizowany w 2012 r. przez Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości” w ramach zadania publicznego pod nazwą „Rehabilitacja Zawodowa i Społeczna Osób Niepełnosprawnych Zlecana ze Środków PFRON”⁴¹.

W ramach projektu zostały zrealizowane warsztaty szkoleniowe dla kadry pedagogicznej w szkołach ponadgimnazjalnych oraz dla kadry i pracowników administracyjnych uczelni wyższych. Ich celem było przekazanie wiedzy z zakresu: rodzaju niepełnosprawności oraz ich wpływu na jakość życia; tematu niepełnosprawności w kontekście dalszej edukacji i zatrudnienia; możliwości pomocy i oferowanego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, metody komunikacji oraz umiejętności indywidualnej pracy z młodymi osobami o różnych dysfunkcjach, (której zadaniem jest motywacja i stymulacja ich do rozwoju zarówno osobistego, jak i zawodowego)⁴². Od początku istnienia Stowarzyszenie skupia się na edukacji, traktując ją jako istotną formę rehabilitacji młodych osób z niepełnosprawnościami, dlatego dzięki projektowi „Świadoma kadra” zwrócono uwagę na to, jak bardzo ważnym elementem jest zwiększenie umiejętności osób, które pracują z uczniami i studentami niepełnosprawnymi oraz wpływają na podwyższanie ich aktywności na szczeblu życiowym i zawodowym⁴³. Według organizacji, kadra pedagogiczna szkół oraz dydaktyczna uczelni wyższych, mająca kontakt z osobami o różnych dysfunkcjach, potrzebuje specjalistycznej wiedzy z zakresu podejścia do samej niepełnosprawności. Zwłaszcza, że proces, dzięki któremu spostrzegamy i interpretujemy informacje dotyczące ludzi, sytuacji i wydarzeń, stawia przed nami coraz więcej wyzwań, ponieważ jesteśmy przesyleni różnymi wiadomościami lub ich nieświadomi. Zaspokojenie tej potrzeby pozwoli uniknąć dyskryminacji, która jest następstwem niewiedzy⁴⁴. Planując program warsztatów projektu „Świadoma Kadra”, Stowarzyszenie przyczyniło się do tworzenia, a także promowania przyjaznych społeczności szkolnych i uczelnianych, które są otwarte na kontakt z osobami niepełnosprawnymi, tworzą dostęp do edukacji dla wszystkich oraz w znaczny sposób przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji. Jak pisze Ireneusz Białek w rozdziale *Świadomość niepełnosprawności – system wsparcia nauczycieli*, jeszcze do niedawna większość kadry akademickiej nie potrafiła sobie poradzić w kontaktach z osobami o różnych dysfunkcjach: „Pan jest osobą niewidomą, czyli pan nie może pisać. Proszę uprzejmie sobie siedzieć i słuchać”⁴⁵. Nieco bardziej uświadomieni nauczyciele akademicy kojarzyli możliwość korzystania z brajla w pisaniu i czytaniu. Jednakże niemal nikt z nich nie wiązał możliwości uczenia się osoby niewidomej lub słabowidzącej z nowymi technologiami, na przykład komputerem i programami udźwiękowiającymi. Jak dodaje I. Białek, tego typu sytuacje były nieodłącznym elementem kształcenia młodych osób z niepełnosprawnościami i trwały dekadę od momentu pojawienia się pierwszego w Polsce komputera, przystosowanego do potrzeb osób z dysfunkcjami wzroku⁴⁶. Choć przez ostatnie dwadzieścia lat powstało wiele urządzeń i narzędzi zwiększających komfort kształcenia osób o różnych niepełnosprawnościach, to wciąż wielu nauczycieli nie jest świadomych korzyści, na jakie pozwalają tym osobom nowe technologie ułatwiające zdobywanie wiedzy. Bez względu na ich powstającą liczbę i dostępność na uczelniach wyższych, niewidomy student,

który przychodzi na zajęcia i słyszy, że nie może na nich czytać i pisać – jedynie siedzieć i słuchać, w końcu zniechęca się do dalszego kształcenia i porzuca studia. Niewiedza i nieświadomość kadry akademickiej o kształceniu osób z niepełnosprawnościami, wreszcie o samej niepełnosprawności, przyczynia się do powstawania muru między studentami i ich wykładowcami. Mur to bariery mentalne, głęboko zakorzenione w ludzkich umysłach, a zarazem będące najtrudniejszymi do pokonania przekonania. Dlatego jednorazowe działania to zdecydowanie za mało, by dokonać zmian w niskiej świadomości o osobach z niepełnosprawnościami oraz w istniejących uprzedzeniach i lękach wśród nauczycieli. Każda głęboka zmiana w myśleniu i zachowaniu wymaga długofalowych działań, które pozwolą obalić istniejące stereotypy, a zarazem ułatwią wykreowanie nowego i poprawnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami⁴⁷. Wsparcie nauczycieli i kadry akademickiej nierozzerwalnie wiąże się ze zwiększeniem efektywności kształcenia młodych osób z niepełnosprawnościami. Jak twierdzi Kazimiera Krakowiak, „[...] wysoka jakość kształcenia przyczynia się do wzrostu poczucia własnej godności, osiągnięcia samodzielności ekonomicznej [...] oraz poprawy jakości życia”. Autorka, która dokonywała wieloletnich obserwacji losów ludzi dotkniętych niepełnosprawnością, sądzi, że poprawne kierowanie ich edukacją wpływa na skuteczność rehabilitacji i ukierunkowanie życia na te wartości, które dają poczucie sensu i zadowolenia⁴⁸. Podobnego zdania są Ewa Kochanowska i Dominika Machnio, które dodają, że w prawnych uregulowaniach oraz pedagogice specjalnej akcentuje się przekonanie, że osoby z niepełnosprawnościami mogą i powinny studiować, ponieważ kształcenie na etapie wyższym stanowi dla nich ważną drogę do samorealizacji, a także osiągnięcia określonego statusu zawodowego⁴⁹. Wracając do K. Krakowiak, autorka w swojej pracy na temat sposobów komunikowania się z niesłyszącymi studentami w czasie egzaminów udowadnia, że uzyskanie wyższego wykształcenia dla niesłyszącej młodzieży, zwłaszcza dopasowanego do ich zdolności, jest szczególnie trudnym do osiągnięcia zadaniem, ponieważ studiowanie osób mających problemy ze słuchem wymaga biegłego posługiwania się językiem naukowym, zarówno w mowie, jak i w piśmie oraz sprawnego komunikowania się ze środowiskiem akademickim⁵⁰. Problem komunikacji między osobami niepełnosprawnymi a nauczycielami pojawia się w szczególnej sytuacji – w trakcie egzaminu. Pozornie problem ten skłania się do kwestii zaliczeń i oceny z egzaminu, jednak w istocie „[...] ogniskuje w sobie wszystkie antynomie i paradoksy surdopedagogiki”. To oznacza, że egzaminy pokazują siłę indywidualnych różnic oraz potrzebę szczegółowych badań i wnikliwego rozumienia problemów młodych osób z niepełnosprawnościami⁵¹. Sposób, w jaki egzaminowani są uczniowie i studenci o różnych dysfunkcjach, ma decydujący wpływ na poziom kształcenia zarówno w szkole ponadgimnazjalnej, jak i na studiach. Egzamin stanowi główną część uczenia się, dlatego ważny jest szeroki dostęp do treści wykładów oraz treści zawartych w różnych podręcznikach i literaturze.

Według autorki, pierwsze zdane egzaminy „[...] pomagają odkryć i docenić własne możliwości, a jednocześnie realistycznie ocenić swoje możliwości”⁵². K. Krakowiak zwraca szczególną uwagę na obecność w środowisku akademickim osób, które będą potrafiły umiejętnie komunikować się z osobami o różnych dysfunkcjach, ponieważ od tego zależy jakość wsparcia udzielanego młodym osobom z niepełnosprawnościami⁵³.

Włączenie się osób o obniżonej funkcjonalności w społeczność akademicką jest bardzo trudne, zwłaszcza w czasie pierwszego semestru, kiedy na uczelni pojawiają się studenci z różnych środowisk, często niemający pojęcia o niepełnosprawności i wynikających z niej problemów. Nieodzowne są wówczas różne działania komunikacyjno-informacyjne ze strony uczelni, które pomogą zwalczyć wzajemne uprzedzenia, przyczyniając się tym samym do powstania społecznej inkluzji osób z niepełnosprawnościami. W przeprowadzonych przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Witelona w Legnicy badaniach nad barierami mobilności edukacyjno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami w województwie dolnośląskim wynika, że poziom wykształcenia osób z obniżoną funkcjonalnością jest w Polsce wyjątkowo niski, a na poziomie średnim, pomaturalnym i wyższym stanowi barierę, która utrudnia aktywizację zawodową tych osób⁵⁴. Bariery te w sposób szczególnie mogą nasilać: brak dostępności architektonicznej, brak odpowiedniego zaplecza edukacyjnego, utrudnienia w procesie nauki (np. problemy z pisaniem, opóźnienia na drodze edukacyjnej) oraz problemy z nauką konkretnych przedmiotów⁵⁵. Natomiast stany lękowe mogą nasilać się w otoczeniu osób pełnosprawnych, zwłaszcza w szkole i w środowisku pracy. Autorzy raportu zwracają dodatkowo uwagę na brak akceptacji i złe doświadczenia ze strony otoczenia osób z niepełnosprawnościami, które powodują u nich spadek samooceny⁵⁶.

Uczelnie wyższe zaliczane są do instytucji, które współtworzą system rehabilitacji zawodowej, dlatego uważa się, że społeczność akademicka, która preferuje koncepcję edukacji integracyjnej, powinna kłaść szczególny nacisk na respektowanie zasad równych szans⁵⁷. W świetle przeprowadzonych badań nad szansami i zagrożeniami kształcenia osób z niepełnosprawnościami na poziomie szkoły wyższej wynika, że tworząc środowisko nieograniczające dostępu do studiowania młodym osobom o różnych dysfunkcjach, w szczególności należy uwzględnić: odpowiednie przygotowanie kadry akademickiej („stosowanie metod pracy i środków dydaktycznych umożliwiających studentom niepełnosprawnym aktywny udział w zajęciach, uwzględnienie zasad ortodydaktyki”); program studiów, który dopuszcza zmiany w zakresie formy realizacji; włączenie osób z niepełnosprawnościami w całość życia akademickiego oraz specjalistyczne doradztwo w rozwiązywaniu problemów związanych ze studiowaniem⁵⁸. Zaproponowane przez Władysława Dykcika paradygmaty „normalizacja życia” i „pomoc socjalna”, będące podstawą analizowania możliwości i perspektyw realizacji potrzeb edukacyjnych młodych osób z niepełnosprawnościami, w konsekwencji pociągają

za sobą „potrzebę odnoszenia niepełnosprawności do kręgu osób, którym należy się fachowa pomoc i wsparcie”⁵⁹. Wsparcie to powinno przyczynić się do mobilizacji sił osób z niepełnosprawnościami, zwiększenia ich potencjału i zasobów, dzięki którym będą mogli samodzielnie radzić sobie z problemami.

Szereg barier, z jakimi mają do czynienia uczniowie i studenci z niepełnosprawnościami, znacznie utrudnia im możliwości rozwoju i edukacji, dlatego w projekcie tak mocno akcentowana jest rola kadry akademickiej i grona pedagogicznego szkół ponadgimnazjalnych. Szczególnie ze względu na to, że osoba o obniżonej sprawności, która podejmuje naukę w szkole wyższej, wchodzi w nowe role społeczne, nierzadko wymagające od niej pełnego zaangażowania, aktywności i przede wszystkim samodzielności.

Podsumowanie

Poruszone w pracy zagadnienia związane z komunikacją z osobami niepełnosprawnymi oraz ze środowiskiem zewnętrznym tworzą łańcuch połączeń, które muszą się wzajemnie uzupełniać, by możliwe było pełne i efektywne wsparcie dla poprawy jakości życia osób pozbawionych całkowitej sprawności. Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości” wspiera osoby z niepełnosprawnościami w doraźny sposób, zachęcając je do udziału w programach zwiększających ich samodzielność oraz kompetencje, ale także, co wydaje się najistotniejsze, dąży do zmiany mentalności wszystkich ludzi. Projekty organizacji tworzą ogólny komunikat, by osoby z niepełnosprawnościami przestały być w końcu lekceważone oraz by mogły mieć swobodny dostęp do działania we wszystkich sferach życia społecznego. Analizowane projekty pojawiały się w latach 2009–2014, a jednak ich podstawa merytoryczna, mimo upływu czasu, różni się od siebie znacząco. Obserwacja tego zjawiska stała się bodźcem do oceny działań podejmowanych przez organizację oraz do poszukiwania odpowiedzi dotyczącej potrzeby tworzenia tego rodzaju projektów. Ich realizacja jest przede wszystkim po to, by wspierać osoby z dysfunkcjami w zdobyciu niezbędnych informacji na temat własnych możliwości do dalszego kształcenia i aktywizacji zawodowej. Realizacja w sposób ciągły zaprezentowanych w pracy ofert wsparcia przyczynia się znacznie do aktywizacji społecznej i zawodowej studentów i absolwentów posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Ten sam cel, lecz rozmaity rodzaj przekazu realizowanych przez „Twoje nowe możliwości” projektów, osiągnął nieoczekiwanie wysokie wyniki zainteresowania programem wsparcia u osób pozbawionych całkowitej sprawności. Autorzy projektów odwoływali się do wielu badań nad stanem kształcenia i aktywizacji zawodowej młodych osób pozbawionych pełnej sprawności, czego dowodem jest odpowiednio przygotowany dla nich rodzaj wsparcia, uwzględniający ich predyspozycje oraz rodzaj posiadanej dysfunkcji. Jak udało się ocenić, w miarę wczesne podejmowanie pozytywnych zachowań w stosunku do osób najbardziej wymagających takiego rodzaju wsparcia oraz wysiłek włożony w jakość

proponowanej im pomocy są wielokrotnie mniejsze niż późniejsza próba odzyskania u nich na nowo pewności siebie i wiary we własne możliwości.

Bibliografia

- Badanie mobilności edukacyjno-zawodowej osób niepełnosprawnych w województwie dolnośląskim*, red. Kubów A., Wawrzak-Chodaczek M., Wojtaś J., Zarzeczny J., Legnica, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona „Wspólnota Akademicka”, 2008
- Czerepaniak-Walczak M., *Doradztwo w reformowanej szkole – gimnazjum jako ośrodek doradztwa*, [w:] *Podjmowanie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. Wojtasik B., Wrocław, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, 2001
- Edukacja jako proces socjalizacji osób niepełnosprawnych*, red. Klinik A., Kraków, „Impuls”, 2009
- Gorajewska D., *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*, Warszawa, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, 2006
- Jakość życia a niepełnosprawność. Konteksty psychopedagogiczne*, red. Palak Z., Lewicka A., Bujnowska A., Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006
- Jakość życia osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych społecznie*, red. Palak Z., Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006
- Kalbarczyk M., Omieciński J., *Brajłowska notacja matematyczna. Jak to zapisać, a jak odczytać?*, Warszawa, Unia Pomocy Niepełnosprawnym „Szansa”, 2008
- Kalbarczyk M., Szklarczyk M., *Tyflorehabilitacja dla wszystkich, również dla widzących*, Warszawa, Unia Pomocy Niepełnosprawnym „Szansa”, 2012
- Kozyra B., *Komunikowanie bez barier*, Warszawa, MT Biznes, 2008
- Poradnik dydaktyczny dla nauczycieli realizujących podstawę programową w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum z uczniami niewidomymi i słabowidzącymi*, red. Jakubowski S., Warszawa, MEN, 2001
- Równe szanse w dostępie do edukacji osób z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia*, red. Błaszczak A., Imiołczyk B., Warszawa, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2012
- Szumski G., *Integracyjne kształcenie niepełnosprawnych. Sens i granice zmiany edukacyjnej*, Warszawa, WN PWN – Wydawnictwo APS, 2006
- Strony internetowe
<http://icf.org.pl/pl79,coaching.html>, [dostęp: 09.06.2014]

Pozostałe materiały

- Dz. U. Nr 21 poz. 94 i nowelizacja z 2003 r.
- Sprawozdanie z wykonania zadania publicznego *Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych zleczana ze środków PFRON – I edycja (1153)*, „Kariera bez Barier”, punkt wsparcia edukacyjno-zawodowego

Umowa nr D-PFRON/WZD/1183/7/2012

Umowa nr D-PFRON/WZD/1285/2/2013

Wniosek o zlecenie realizacji zadań w ramach art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
Wsparcie osób niewidomych na rynku pracy II – podręcznik dobrych praktyk, Warszawa, publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2011

Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka, Nr 3 Równe szanse w dostępie do edukacji osób z niepełnosprawnościami, analiza i zalecenia, rekomendacje kierunkowe

Przypis

- 1 Na podstawie pracy magisterskiej pt. *Rola komunikacji organizacji pozarządowej we wspieraniu kształcenia młodych osób z niepełnosprawnościami na przykładzie Stowarzyszenia „Twoje nowe możliwości”*, Wrocław, 2014
- 2 D. Gorajewska, *Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością*, Warszawa, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, 2006, s. 6
- 3 Materiały udostępnione na potrzeby pisania pracy przez Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”
- 4 B. Szczupał, *Wybrane aspekty poczucia jakości życia bezrobotnych osób niepełnosprawnych*, [w:] *Jakość życia osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych społecznie*, red. Z. Palak, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006, s. 187
- 5 Ibidem
- 6 Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości” to organizacja pozarządowa zajmująca się wsparciem kształcenia i aktywizacją zawodową młodych osób z niepełnosprawnościami. Organizacja została założona w 2008 r. przez Krzysztofa Pedę i Ariela Fecyka. Wśród podejmowanych przez Stowarzyszenie działań znajdują się programy integracyjne, jak również projekty nastawione na likwidację barier i umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami nauki na wielu kierunkach, wcześniej dla nich niedostępnych. Do tej pory ze wsparcia Stowarzyszenia skorzystało ponad 400 osób na około 1000 niepełnosprawnych studentów z Wrocławia. Od niemal pięciu lat Stowarzyszenie współpracuje z trzema największymi uczelniami w województwie dolnośląskim: Politechniką Wrocławską, Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu oraz Uniwersytetem Wrocławskim. Na ich zlecenie realizowane są obozy integracyjno-szkoleniowe, indywidualne kursy języków obcych, adaptacja materiałów dla studentów z dysfunkcją wzroku oraz wsparcie coachingowe. Stowarzyszenie realizuje programy we współpracy z uczelniami, ale również pozyskuje środki w konkursach „na zadania zlecane przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, gminę Wrocław oraz Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych”.
- 7 Umowa nr D-PFRON/WZD/1285/2/2013
- 8 M. Lani-Bayle (2002, s. 35–41), cyt. za: J. Bąbka, *Znaczenie doświadczeń edukacyjnych dla formowania się tożsamości osób niepełnosprawnych – analiza przypadku*, [w:] *Jakość życia a niepełnosprawność. Konteksty psychopedagogiczne*, red. Z. Palak, A. Lewicka, A. Bujnowska, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006, s. 61
- 9 M. Bilewicz, *Edukacja jako wyznacznik jakości życia osób niepełnosprawnych. Studium pedagogiczne na tle gwarancji prawnych*, [w:] *Jakość życia a niepełnosprawność. Konteksty psychopedagogiczne*, red. Z. Palak, A. Lewicka, A. Bujnowska, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006, s. 55
- 10 Umowa nr D-PFRON/WZD/1285/2/2013

- 11 Ibidem
- 12 G. Szumski, *Integracyjne kształcenie niepełnosprawnych. Sens i granice zmiany edukacyjnej*, Warszawa, WN PWN – Wydawnictwo APS, 2006, s. 45
- 13 Umowa nr D-PFRON/WZD/1285/2/2013
- 14 Ibidem
- 15 Ibidem
- 16 Sprawozdanie z wykonania zadania publicznego *Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych zlecana ze środków PFRON – I edycja (1153) – „Kariera bez Barier” – punkt wsparcia edukacyjno-zawodowego*
- 17 Ibidem
- 18 Materiały udostępnione na potrzeby pisania pracy przez Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”
- 19 Ibidem
- 20 Ibidem
- 21 Ibidem
- 22 Ibidem
- 23 B. Kozyra, *Komunikowanie bez barier*, Warszawa, MT Biznes, 2008, s. 21
- 24 Ibidem
- 25 M. Czerepaniak-Walczak, *Doradztwo w reformowanej szkole – gimnazjum jako ośrodek doradztwa*, [w:] *Podjęmowanie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. B. Wojtasik, Wrocław, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, 2001
- 26 <http://icf.org.pl/pl79,coaching.html>, [dostęp: 09.06.2014]
- 27 G. Kwaśniewska, *Student z niepełnosprawnością – zadania i wyzwania*, [w:] *Jakość życia a niepełnosprawność. Konteksty psychopedagogiczne*, red. Z. Palak, A. Lewicka, A. Bujnowska, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006, s. 137
- 28 Dz. U. Nr 21 poz. 94 i nowelizacja z 2003 r.
- 29 *Wsparcie osób niewidomych na rynku pracy II – podręcznik dobrych praktyk*, Warszawa, publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2011, s. 5–7
- 30 Ibidem, s. 8–9
- 31 Wniosek o zlecenie realizacji zadań w ramach art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
- 32 B. Mazur, S. Byra, *Wsparcie społeczne a poczucie jakości życia młodzieży słabo widzącej*, [w:] *Jakość życia a niepełnosprawność, konteksty psychopedagogiczne*, red. Z. Palak, A. Lewicka, A. Bujnowska, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006, s. 356
- 33 Ibidem
- 34 *Poradnik dydaktyczny dla nauczycieli realizujących podstawę programową w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum z uczniami niewidomymi i słabowidzącymi*, red. S. Jakubowski, Warszawa, MEN, 2001, s. 53
- 35 M. Kalbarczyk, J. Omieciński, *Brajłowska notacja matematyczna. Jak to zapisać, a jak odczytać?*, Warszawa, Unia Pomocy Niepełnosprawnym „Szansa”, 2008, s. 7
- 36 Ibidem
- 37 *Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka*, Nr 3 *Równe szanse w dostępie do edukacji osób z niepełnosprawnościami, analiza i zalecenia*, rekomendacje kierunkowe, s. 10
- 38 Wniosek o zlecenie realizacji zadań w ramach art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
- 39 M. Kalbarczyk, M. Szklarczyk, *Tyflorehabilitacja dla wszystkich, również dla widzących*, Warszawa, Unia Pomocy Niepełnosprawnym „Szansa”, 2012, s. 7
- 40 Materiały na potrzeby pracy udostępnione przez Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”
- 41 Umowa nr D-PFRON/WZD/1183/7/2012

- 42 Materiały udostępnione na potrzeby pisania pracy przez Stowarzyszenie „Twoje nowe możliwości”
- 43 Ibidem
- 44 Ibidem
- 45 I. Białek, *Świadomość niepełnosprawności – system wsparcia nauczycieli*, [w:] *Równe szanse w dostępie do edukacji osób z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia*, red. A. Błaszczak, B. Imiołczyk, Warszawa, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2012, s. 111
- 46 Ibidem
- 47 Ibidem, s. 113
- 48 K. Krakowiak, *Sposoby komunikowania się z niesłyszącymi studentami w czasie egzaminów a jakość kształcenia*, [w:] *Jakość życia osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych społecznie*, red. Z. Palak, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2006, s. 121
- 49 E. Kochanowska, D. Machnio, *Pomoc socjalna i wsparcie społeczne w ocenie niepełnosprawnych studentów*, [w:] *Edukacja jako proces socjalizacji osób niepełnosprawnych*, red. A. Klinik, Kraków, „Impuls”, 2009, s. 149
- 50 Ibidem
- 51 Ibidem, s. 122
- 52 Ibidem, s. 124
- 53 Ibidem, s. 122–123
- 54 *Badanie mobilności edukacyjno-zawodowej osób niepełnosprawnych w województwie dolnośląskim*, red. A. Kubów, M. Wawrzak-Chodaczek, J. Wojtaś, J. Zarzeczny, Legnica, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona „Wspólnota Akademicka”, 2008, s. 23
- 55 Ibidem, s. 26
- 56 Ibidem
- 57 E. Kochanowska, D. Machnio, op. cit., s. 150
- 58 Ibidem
- 59 W. Dykcik (1997), cyt. za: E. Kochanowska, D. Machnio, op. cit., s. 151